

Rynek pracy na obszarach wiejskich Województwa Świętokrzyskiego

Celem niniejszej pracy jest omówienie sytuacji panującej na rynku pracy obszarów wiejskich Województwa Świętokrzyskiego. Aby to osiągnąć, dokonano analizy literatury tematycznej jak również danych statystycznych pozyskanych z różnorodnych roczników statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego oraz różnorodnych raportów opracowanych przez Urząd Pracy w Kielcach.

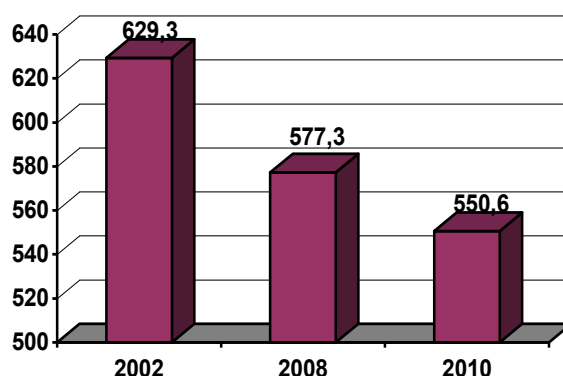
Obserwując skalę zatrudnienia mieszkańców województwa świętokrzyskiego w rolnictwie można zauważyć, że jest to jedna z najważniejszych gałęzi gospodarki tego regionu. Porównując pole powierzchni użytków rolnych obejmujących 550,6 tys. ha do ogólnej powierzchni województwa otrzymujemy 47,02% (2010)¹. Takie samo zestawienie danych statystycznych wykonane w 2008 roku dało lepsze wyniki. Wtedy, bowiem użytki rolne stanowiły 50,2% powierzchni całego województwa (świętokrzyskie jest jednym z województwo o największym udziale sadów w powierzchni gruntów rolnych). Według specjalistów w tej dziedzinie gospodarki województwo świętokrzyskie posiada ogromny potencjał, lecz słabo wykorzystywany. Są to panujące tu warunki klimatyczne (Polska leży w strefie klimatów umiarkowanych a województwo świętokrzyskie w przewadze pod wpływem ciepłych mas powietrza zwrotnikowego kontynentalnego), co za tym idzie wydłużenie okresu wegetacyjnego (kiedy dobowe temperatury są wyższe bądź równe +5° C) jak również występujące tu ro-

---

¹ Główny Urząd Statystyczny; Rocznik Statystyczny Województw 2011, Warszawa 2011, s. 62.

dzaje gleb (są wśród nich czarnoziemy; na terenie województwa przeważają gleby bardzo dobre, dobre i średnio dobre)².

Wykres 1. Powierzchnia użytków rolnych w województwie świętokrzyskim w latach 2002–2010 (w tys. ha)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach; Bezrobotni zamieszkali na wsi w województwie świętokrzyskim w 2008 roku, Kielce 2009, s. 18.

Od roku 2004 zaczęły zachodzić zmiany. Było to związane przede wszystkim z wstąpieniem Polski do Unii Europejskiej i włączeniem terenów wiejskich do obszaru działania unijnej polityki rolnej. Po trzech latach, czyli w 2007 roku uwidoczniły się pierwsze zmiany statystyczne. Dotychczasowa liczba gospodarstw o powierzchni 1–2 ha spadła o 19,4%, a wzrosła liczba gospodarstw średnich (20–50 ha) aż o 29,4%³. Analizując dane statystyczne w latach 2002–2007 widoczny jest gwałtowny wzrost powierzchni użytków rolnych. Lecz te same dane z 2002 roku porównane z liczbami z 2008 i 2010 roku wskazują na to że ogólna powierzchnia użytków mimo wszystko maleje (wykres 1).

Od najdawniejszych czasów wieś zajmująca się rolnictwem i rzemiosłem stanowiła utrzymanie grodów, zamków i miast. Do

---

² *Geografia. Atlas Polski*, Warszawa 2010, s. 34–37 i 62.

³ Wojewódzki Urząd Pracy w Kielcach; Bezrobotni zamieszkali na wsi w województwie świętokrzyskim w 2008 roku, Kielce 2009, s. 18–19.

dnia dzisiejszego rozwijające się rolnictwo stanowiło jeden z najważniejszych filarów utrzymujących polską gospodarkę. Ma to charakter przeszły, ponieważ z dnia na dzień traci ono na wartości. Dziś rolnictwo stanowi około 3% PKB.

Czasy współczesne – era globalizacji i integracji przynosiły wsi wiele zmian. Zdefiniowanie wsi (tu równoznacznie) obszarów wiejskich nie jest takie proste jakby mogło się wydawać. Termin ten, bowiem nie posiada konkretnej i jednorodnej definicji ani w Polsce ani w Unii Europejskiej⁴:

1. definicja OECD [1994] określa, iż obszar wiejski to obszar, który na poziomie lokalnym NTS 5, czyli w Polsce na poziomie gmin, cechuje gęstość zaludnienia poniżej 150 osób na 1 km²;
2. Eurostat zaproponował wyodrębnienie obszarów wiejskich na podstawie kryterium gęstości zaludnienia poniżej 100 osób na 1 km², choć w swoich analizach i publikacjach stosuje także kryterium OECD;
3. sektorowe programy operacyjne współfinansowane z funduszy unijnych określają obszary wiejskie jako obszar całej Polski z wyłączeniem miast o liczbie ludności powyżej 5 tys., co jest zgodne z definicjami traktującymi obszary wiejskie jako tereny łącznie z małymi miastami, które nadal są funkcjonalnie i przestrzennie powiązane z otaczającymi je obszarami wiejskimi [Siemiński, 1992] oraz na podstawie kryterium funkcji powierzchni lub kryterium administracyjnego;
4. Komisja Europejska zaproponowała, aby do obszarów wiejskich zaliczyć jednostki terytorialne, które obejmują 90% lub więcej obszarów sklasyfikowanych jako rolnicze, leśne lub naturalne [European..., 2004];

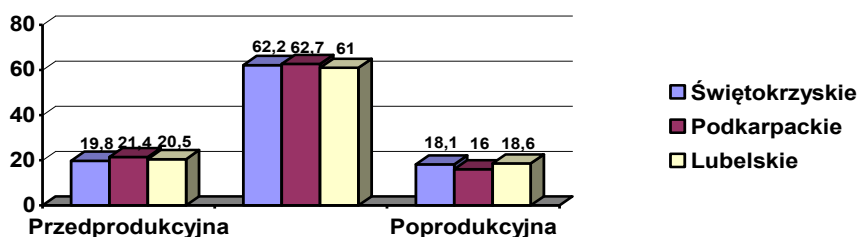
---

⁴ Zróżnicowanie przestrzenne obszarów wiejskich w Polsce – stan i perspektywy rozwoju w kontekście powiązań funkcjonalnych; J. Rakowska, A. Wojewódzka-Wiewiórska, *Ekspertyza wykonana na zamówienie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego*, Warszawa 2010, s. 5.

5. Definicja GUS wyodrębnia obszary wiejskie na podstawie podziału terytorialnego według krajowego rejestru urzędowego podziału terytorialnego kraju TERYT, zaliczając do nich gminy wiejskie oraz część wiejską gmin miejsko-wiejskich.

Malejący udział rolnictwa w zasobach produkcyjnych kraju, nie oznacza że jest ono mało ważne, ale że wieś staje się coraz mniej rolnicza. Ma ona bowiem coraz mniejszy związek z produkcją rolniczą i użytkowaniem ziemi rolnej. Pomimo tego, zatrudnienie w rolnictwie jest relatywnie wysokie a liczba mieszkańców nieustannie wzrasta od 2000 roku.

Wykres 2. Procentowy udział mieszkańców województw: Świętokrzyskiego, Podkarpackiego i Lubelskiego w 2010 roku

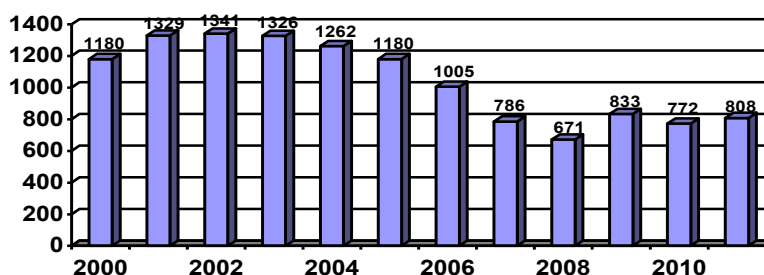

Źródło: opracowane na podstawie – Polska wieś 2012. Raport o stanie wsi, pod red. J. Wiklina i I. Murzyńskiej, Warszawa 2012, s. 48.

By móc analizować rynek pracy na terenie polskich wsi należy omówić strukturę demograficzną ludności zamieszkującej jej tereny. Dla łatwiejszego zobrazowania zmian zachodzących w tych rejonach niektóre dane porównane zostaną ze statystykami sąsiednich województw (Lubelskiego i Podkarpackiego). W 2003 roku polską wieś zamieszkiwało 14 704 tys. mieszkańców. W przeciągu 6 lat ich liczba wzrosła o 232 tys. Jest to raczej skutek migracji osób mieszkających w miastach na wieś niż przyrostu naturalnego. Wykazuje to stały spadek liczby osób należących do grupy przedprodukcyjnej (w 2008 roku do 5 województw o najmniejszym przyroście naturalnym należały między innymi woje-

wództwo Świętokrzyskie i Lubelskie). Mały odsetek ludzi w wieku przedprodukcyjnym i duży odsetek ludzi w wieku produkcyjnym prowadzi do starzenia się społeczeństwa (wykres 2).

Wykres 3. Bezrobocie rejestrowane na wsi w latach 2000–2011

Źródło: opracowane na podstawie – Polska wieś 2012. Raport o stanie wsi, pod red. J. Wiklina i I. Murzyńskiej, Warszawa 2012, s. 57.

Pomimo dużej liczby osób zatrudnionych bezrobocie istnieje. Jest tak i na wsi (wykres 3). Dane zamieszczone na wykresie to dane z Urzędu Pracy (bezrobocie rejestrowane). Ogólna sytuacja na rynku pracy przypomina wyglądem funkcję sinusoidalną gdyż bezrobocie najpierw maleje a potem znów rośnie. Cała sytuacja powtarza się wielokrotnie. Sytuacja ta ma miejsce zarówno na wsi jak i w miastach, tyle że na wsi liczby są mniejsze. Tak samo sytuacja wygląda, jeśli chodzi o podział bezrobotnych ze względu na związek z gospodarstwem rolnym. Ogólnie bezrobocie cały czas dosięga wszystkie grupy wiekowe. Zarówno w 2009, jak i 2011 roku największe bezrobocie obejmowało przedział wiekowy 25–34 lata (tabela 6). Powodem tego zjawiska może być liczba osób należących do tego przedziału wiekowego. To grupa należąca do wieku produkcyjnego, który jest najbardziej liczebny. Stosunkowo duże bezrobocie występuje też w przedziale do lat 25, lecz jest to spowodowane najczęściej przez to, że większość tych ludzi się jeszcze uczy lub posiada zbyt niskie kwalifikacje, co uniemożliwia ich zatrudnienie.

Tabela 6. Bezrobotni według wieku, poziomu wykształcenia i związków z gospodarstwem rolnym na wsi w latach 2009–2011

Wyszczególnienie	Ogółem		Wieś			
	2009	2011	2009	2011		
				Razem	Ludność	
Ludność						
Wiek						
Ogółem	100	100	100	100	100	100
Do 24 lat	27,8	25,8	34,4	30,8	46,6	24,8
25–34	28,6	31,2	29,3	31,4	35,1	29,8
35–44	17,9	16,7	15,2	16,6	8,0	19,8
45–54	18,5	17,9	15,4	15,0	7,5	18,1
55 lat i więcej	7,2	8,3	5,6	6,2	2,9	7,4
Wykształcenie						
Ogółem	100	100	100	100	100	100
Wyższe	14,6	15,9	9,0	13,1	19,2	10,9
Średnie	36,8	37,7	34,8	35,4	41,3	33,3
Zawodowe	25,2	24,7	24,4	24,1	29,1	22,2
Ogólnokształcące	11,5	13,0	10,3	11,4	12,2	11,1
Zasadnicze zawodowe	33,3	31,7	37,2	34,3	30,2	35,7
Podstawowe i niższe	15,4	14,7	19,2	17,1	9,9	20,0

Źródło: Polska wieś..., dz. cyt., s. 59.

Grupy wiekowe 35–44 i 45–54 nie przekraczają dwudziestoprocentowego bezrobocia a osoby z grupy 55 lat i więcej dziesięcioprocentowego. Podobna, lecz nie identyczna sytuacja ma miejsce wśród osób mieszkających na wsi. W 2009 roku najliczniejsza grupa bezrobotnych to ludzie do 24 roku życia. W grupie 25–34 bezrobocie nieznacznie wzrosło. Reszta grup bez zmian. Bezrobocie w roku 2011 rozdzielimy na bezrobocie wśród ludności rolnej i bezrolnej. W drugiej grupie sytuacja ma się tak samo jak w omawianym już bezrobociu ogólnym. Może liczby nie pokrywają się idealnie, lecz są dość zbliżone. Wyraźne zmiany dotyczą ludności

rolnej. Tu sytuacja podobna jest do tej panującej na wsi w roku 2009. Dominującą grupą w odsetku bezrobotnych jest młodzież do 24 roku życia. Różnicą jest spadek bezrobocia w grupach 35–44 i 45–54 z około 20% do około 10% odsetku bezrobotnych. W grupie 55 i więcej bezrobotni stanowili już tylko około 3%.

Bezrobocie możemy też uzależnić od poziomu wykształcenia. Bez względu na miejsce zamieszkania i związku z gospodarstwem rolnym wśród osób z wykształceniem wyższym bezrobocie nie przekroczyło 20%. Ta sama sytuacja miała miejsce wśród osób z wykształceniem podstawowym (w tym gimnazjalnym), niższym a także średnim ogólnokształcącym. Wśród osób z grupy o wykształceniu średnim zawodowym bezrobocie sięgnęło nie więcej niż 30%. Najgorsza sytuacja utrzymuje się wśród osób mających wykształcenie zasadnicze zawodowe. Bezrobocie w tej grupie osób to, ponad 30%, lecz maleje w stosunku do roku 2009. Rośnie zaś bezrobocie wśród osób z wykształceniem wyższym oraz ogólnokształcącym.

Przedstawione dane dają możliwość zrozumienia i zilustrowania sytuacji, która panuje na omawianym rynku pracy. Struktura społeczna polskiej wsi nie odbiega dziś od tej panującej w miastach. Ogólna dostępność do instytucji kształcących powoduje, że również wśród młodzieży wiejskiej zaczynają dominować osoby z wyższym wykształceniem a odsetek osób kończących edukację na poziomie podstawowym i gimnazjalnym maleje. Na wsi odnotowano także wzrost liczby mieszkańców bezrolnych. Może to oznaczać, że nastały czasy, kiedy to ludzie nie migrują już do miast, ale wręcz przeciwnie na wieś.